

Meer concurrentie, minder vraag

De erosie van het instituut Van Dale

Over twee jaar bestaat het woordenboek van Van Dale 150 jaar. Hoewel naslagwerken wereldwijd moeilijke tijden doormaken, wil de uitgever rond die tijd een nieuwe papieren editie uitbrengen. Ondertussen staat moederbedrijf VBK te koop. Hoe overleeft een oud taalinstituut de moderne tijd?

Gaston Dorren en
Marc van Oostendorp



Bij Van Dale willen ze graag dat je je precies uitdrukt – vooral als het over henzelf gaat. De opmerking dat “Van Dale van oudsher een instituut van de Nederlandse taal was” stuut op protest bij de woordenboekmakers: “Wás? Dat zijn we nog steeds.” Uitgever Jaap Parqui: “We hopen dat over twee of drie jaar de nieuwe papieren editie van de grote Van Dale het achtuurjournaal haalt, net als in het verleden.”

Ook dat “Van Dale te koop staat”, zoals verschillende kranten in maart meldden, mag je beslist niet zeggen. “Ons moederbedrijf, uitgeverij VBK, staat in de verkoop”, zegt uitgeefdirecteur Maurice Kneppers. “In zijn geheel. Van de medewerkers van dat bedrijf werkt slechts een fractie voor Van Dale. Wij zijn beslist niet afzonderlijk te koop.”

■ LENTEAKKOORD

Maar ook als het klopt dat Van Dale nog steeds een gezaghebbend instituut is, dan toch een instituut dat afbrokkelt. De erosie knaagt aan alle kanten. Deels doordat nu eenmaal álle autoriteit in onze samenleving blootstaat aan slijtage: van politie tot politici en van media tot medici. Aan die maatschappelijke trend ontkomt ook een groot woordenboek niet.

De tweede erosiefactor is het internet. Dat heeft niet alleen het hele boekenvak in opschudding gebracht, voor

naslagwerken is er een extra probleem: het wemelt op het web van de gratis alternatieven die ook taalvragen snel, gratis en meestal duidelijk en betrouwbaar genoeg beantwoorden (zie ook het kader hieronder). Simpelweg googelen levert doorgaans veel bruikbare treffers op. Daar komt nog eens bij dat gebruikers niet meer jaren willen wachten voordat ze een nieuw woord kunnen opzoeken – van het papieren woordenboek verschijnt ongeveer één keer in de

tien jaar een nieuwe editie. De inhoud van de elektronische editie van het woordenboek wordt overigens jaarlijks ververs, binnenkort zelfs elk kwartaal; maar zelfs dan kun je nog steeds niet onmiddellijk nazoeken wat *lenteakkoord* ook alweer precies betekent.

■ TAALVONDSTEN

Er is nog een derde probleem: de grenzen van de standaardtaal vervagen. “De stabiele kernwoordenschat wordt om-

Gratis online woordenboeken

De traditionele woordenboeken hebben het niet makkelijk. Overal op internet zijn gratis alternatieven te vinden, die in sommige gevallen heel nuttig zijn.

Ten eerste zijn er de zogenoemde wiki's. Dit zijn woordenboeken die geheel door particulieren worden samengesteld. Iedereen die dat wil, kan er een bijdrage aan leveren. Een zeer succesvol voorbeeld hiervan is de *Urban Dictionary*, een woordenboek dat vooral Amerikaans-Engelse straat- en jongerentaal documenteert. De site bestaat sinds 1999, en bevat momenteel maar liefst 6.648.235 definities. In Nederland heeft woordenboekuitgever Het Spectrum geprobeerd iets vergelijkbaars op te zetten, onder de naam *Drop je lyrics*, maar dat is geen succes geworden.

De *Wiktionary* van *Wikipedia* lijkt meer op een echt woordenboek. Hierin staat informatie over onder meer betekenis, uitspraak en woordafbreking. Een voordeel van de *Wiktionary* is dat de Nederlandse woordenlijsten gekoppeld zijn met die uit andere talen, zodat het ook meteen als vertaalwoordenboek te gebruiken is.

Naast de wikiwoordenboeken zijn er op internet sites als *Answers.com*, *Wordnik.com* en (voor het Nederlands) *Encyclo.nl*. Deze sites harken na een zoekopdracht allerlei informatie bij elkaar die op internet beschikbaar is, en presenteren die op één overzichtspagina. *Wordnik*, bijvoorbeeld, geeft betekenissen, uitspraak, citaten, etymologie, synoniemen en nadere verwante woorden, tweets, afbeeldingen én de woordwaarde die het woord heeft bij het scrabbelen.